

► 1997: 17. IATUL-konferencia (Edinburgh, Nagy-Britannia).

Dr. Dennis Shaw vezetésével az IATUL elkezdett egy speciális projektet a tudományos és műszaki doktori disszertációk világméretű kézikönyvének előállítására. Az IATUL-tagkönyvtárak által használt osztályozási rendszereket a titkárság 1990–91-ben tekintette át. A FID vizsgálja, hogy az ETO-val kapcsolatos munkák hatékonyságát hogyan lehetne javítani. Ezzel összefüggésben a nemzetközi ETO-felhasználói csoport iránt érdeklődő IATUL-tagokat meghívják a tamperei University of Technologyban tartandó előkészítő értekezletre. D. Shaw-t kinevezték a Nemzetközi Geoszféra-Bioszféra Program Regionális Tudományos Információs Központjaira vonatkozó ICSU-projekt igazgatójává.

Az IATUL reméli, hogy elő tudja segíteni az információátvitelt azáltal, hogy

- támogatja a tagok közötti cserélőtagadásokat,
- pártfogolja a tagkönyvtárak és az új tagok közötti kapcsolatok létesítését,
- támogatja az információs termékek eljuttatását az olyan országok könyvtáraiba, ahol jelenleg a beszerzés nehézségekbe ütközik.

A titkárság közreadta az IATUL-taglétszám alakulását:

	1991	1989
Rendes tag	150	141
Megfigyelő tag	15	16
Társult tag	15	12
Támogató tag	6	6
Tiszteletbeli tag	8	7

A pénztáros jelentést tett az IATUL pénzügyi helyzetéről. 1991-ben a várt negatív eredmény 3000 font, az *IATUL Quarterly*nek az Oxford University Pressnél történő kiadásával kapcsolatban felmerült költségek miatt. Az 1989. és 1990. évi pénzügyi jelentést egyhangúlag elfogadták.

Az IATUL-tagsági díj 1985 óta nem változott. A növekvő költségek és a csökkenő bevétel miatt a tagsági díj 160 holland forintba emelését javasolták. A választmány által jóváhagyott terv szerint bevezetnék a három- és ötéves tagságot. Ez csökkenti az adminisztrációt mind a könyvtárak, mind az IATUL pénztárosa számára, és a kezelési költséget is. Javasolták a befizetések következő általános csökkentését:

3 éves befizetés esetén 10% = 430 holland forint,
5 éves befizetés esetén 15% = 680 holland forint.

A fenti javaslatokat egyhangúlag elfogadták. A választmány javasolta a kelet-európai és fejlődő országokbeli IATUL-tagoknak, hogy szükség szerint írásban kérjék a tagdíj 50%-os csökkentését.

Az elnök megköszönte a tisztségviselőknek eddigi tevékenységüket. Először is a leköszönt elnöknek, D. Shaw-nak az 1985–1990 közötti időszakban először titkárként, majd elnökként végzett munkáját. A választások után két új tagot neveztek ki: *Tom Cochrane-t*, a Queensland University of Technology (Ausztrália) igazgatóját és *Michael Breakst*, a Heriot-Watt University (Skócia) könyvtárosát. A tervet szerint M. Break lesz a titkár a tallinni szeminárium után, *dr. Gerald van Marle* követi *Törnudd* professzort az elnöki poszton, *Annette Winkel-Schwarz*, a Dán Nemzeti Műszaki Könyvtár igazgatója lesz a pénztáros, és *dr. Nancy Fjällbrant* az első alelnök.

A szerkesztőbizottság foglalkozott az IATUL Quarterly jövőjével, és úgy döntött, hogy nem újítja meg a kiadásra vonatkozó szerződést. Javasolták, hogy a korábbi IATUL Quarterly kiadása az 5. kötet 4. számával fejeződjön be. A bizottság úgy döntött, hogy visszatér a korábbi *IATUL Proceedings* kiadásához. Ezt a nem tagországokban történő eladásokból finanszírozzák. Előreláthatólag évi egy kötet fogja tartalmazni a két évenkénti konferenciák vagy szemináriumok válogatott előadásait. Az 1992. évi 1. kötet új sorozat kezdődik a 14. konferencia anyagaival. A választmány újraválasztotta D. Shaw-t az IATUL Proceedings kiadóbizottságának elnökeként és *Joan Hardyt* szerkesztőként. Mindkét megbízatás 1992 végéig szól. A közgyűlés jóváhagyta az *IATUL News* negyedéves folyóirat kiadását, amelyért a választmány a felelős. DTP-eljárással készítik, és a tagok térítésmentesen kapják. N. Fjällbrant felel az új kiadvány előállításáért és marketingjéért.

Végül az elnök köszönetet mondott *Jay Luckemek* és a 14. konferencia szervezőbizottságának. A következő közgyűlés 1993-ban lesz Hamburg-Harburgban a 15. konferencia alkalmával.

/FJÄLLBRANT, N.: Summary of the report on the 1991 General Assembly of IATUL. = *IATUL News*, 1. köt. 1. sz. 1992. p. 3–4./

(Viszocsekné Péteri Éva)

A II. Fehér Házi Konferencia

A *Special Libraries c.* amerikai folyóirat az 1991. évi tavaszi számát szentelte a könyvtári és információs szolgáltatásokkal foglalkozó II. Fehér Házi Konferencia (*White House Conference on Library and Information Services = WHCLIS*) előkészítésének. A konferenciát egyébként 1991. július 9–13-án rendezték meg, hosszú, átfogó, az egész országra kiterjedő előmunkálatok után. A tematikus szám néhány fontosabb írását ismertetjük az alábbiakban. – A szerk.

A múltra visszapillantva, de a jövőre összpontosítva

Ronald Reagan elnök 1988-ban írta alá azt a törvényt, amely előírta, hogy a WHCLIS II-t 1989. szeptember 1-jénél nem korábban, de 1991. szeptember 30-ánál nem később kell megtartani. A fő témaköröket a következőképpen határozták meg: a könyvtári és információs szolgáltatások a demokráciáért, az írni-olvasni tudásért, a termelésért.

Az 1979-es konferencia

1979 novemberében 3600-an vettek részt az első konferencián, közöttük 800 küldött. A Szakkönyvtári Egyesület (*Special Libraries Association = SLA*) egy kis füzetben foglalta össze instrukcióit delegátusai számára; sok közülük ma is aktuális. Így például semmit sem veszített érvényéből az a megállapítás, hogy minden országos, könyvtári és információs programnak számolnia kell a szakkönyvtári gyűjteményekkel és kezelőikkel. Vagy: az információért, mint a legkülönbözőbb problémák megoldásához szükséges erőforrásért a könyvtárak és az információs szolgálatok munkatársain kívül a felhasználóknak, a vezetőknek, a választott tisztségviselőknek is felelősséget kell vállalniuk.

A konferenciát előkészítő rendezvényeken több mint 100 000-en vettek részt, s 3000 határozatot hoztak. Végül a szekcióközi küldöttek 64 határozatot fogadtak el olyan témákban, mint a képzés, a közösségi könyvtári és információs szolgáltatások, az országos irányítás, nemzetközi könyvtári és információs szolgáltatások, az egyes államokra kiterjedő szolgáltatások, a műszaki fejlesztés és finanszírozása.

Az SLA tevékenysége 1979 óta

Az SLA az elmúlt 12 évben sokat tett a határozatok megvalósításáért, különös tekintettel a szakkönyvtári területre. Megindította a maga programját az országos irányítás támogatására, s olyan témákon dolgozott, mint a könyvtári és információs szolgáltatások hozzáférhetősége, a szellemi szabadság és a cenzúra, az Országos Műszaki Információs Szolgálat (National Technical Information Service = NTIS) javasolt privatizációja, az információ szabadságáról szóló törvény, a kormányzati információk különböző formákban való szétszórása. Vezető szerepet vállalt az országos információpolitika megfogalmazásához vezető stratégiák megvizsgálásában. Sokat tett azért, hogy közismertté váljanak a szakkönyvtárak és szolgáltatásaik, s aktív szerepet vállalt az Országos Könyvtári Hét megrendezésében. Nagy súlyt helyezett az oktatás és továbbképzés terén megvalósítandó feladatokra, s intenzív kutatási tevékenységet fejtett ki. Az SLA bekapcsolódott a nemzetközi együttműködésbe is (pl. szakkönyvtári világkonferencia rendezése 1979-ben és 2000-ben, szovjet csereprogram, IFLA).

Több SLA-tag vett részt az országos kutatási és oktatási számítógépes hálózat megtervezésében, a távközlési koalíció (amely magában foglalja a legtöbb nagy, amerikai egyesületet és számos regionális könyvtári és információs hálózatot) munkájában.

Aggályosnak mutatkozott azonban az, hogy a konferencia túl sok probléma között osztotta meg figyelmét, mert ez szétterjedéshez vagy megkettőzéshez vezethet.

Az 1991-es konferencia

A WHCLIS II. résztvevői azonos arányban oszlanak meg négy csoport között: szakemberek, fenntartók, szövetségi, állami és helyi közigazgatás, nagyközönség.

Az SLA tagjai révén aktív szerepet játszott az első konferencia céljainak megvalósításában, s hasonló módon aktívan vett részt a második előkészítésben. A tagok fele vállalati szakkönyvtáros, s ez annál is fontosabb, mert az amerikai ipar felismerte, hogy a termelékenység növekedése és a versenyképesség az informáltságon múlik; e felismerés érdekében az SLA is sokat tett.

Az SLA szükségesnek tartja, hogy az alábbi témákat is vitassák meg a WHCLIS II. során:

- ▶ hogyan működjenek együtt a könyvtárak a magánszektorral a kormányzati információk terjesztésében;
- ▶ privatizáció, szerződéses alapon nyújtott szolgáltatások;
- ▶ a könyvtárosok és információs szakemberek növekvő szerepe a világméretűvé váló információban;
- ▶ a vállalati, szövetségi és más szakkönyvtárak, valamint információs központok szerepe;
- ▶ a szövetségi finanszírozás csökkenésével megerősíteni a közönséghez és a magánszektorhoz fűződő partneri viszonyt;
- ▶ a kormányzati információk szabad hozzáférhetőségének biztosításával garantálni a demokratikus és gazdaságilag egészséges társadalmat;
- ▶ megőrizni a nyilvános intézmények könyvtári nyilvántartásainak bizalmas voltát;
- ▶ a könyvek és más dokumentumok konzerválása;
- ▶ a szakma és a szolgáltatások marketingje;
- ▶ az új és kibontakozó technológiák megismertetése a szakmával és a végfelhasználóval;
- ▶ a szerzői jog;
- ▶ az országos információpolitika.

Következtetés

A fenti lista nem teljes, a résztvevők minden bizonnyal további témákkal fogják kiegészíteni. Nem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy a tervezésbe, az előkészületi konferenciákba ölt munkaórak miriádjainak tényleges hasznát kell hozniuk. A határozatok és javaslatok csak akkor érnek valamit, ha meg is valósulnak. A WHCLIS II-nek főként arra a kérdésre kell választ adnia, mit várnak el az emberek

a könyvtáraktól és információs szolgáltatóktól a 21. század hajnalán.

/BENDER, D. R.: WHCLIS: reflecting on the past, focusing on the future. = *Special Libraries*, 1991. Spring. p. 90–94./

A szakkönyvtárak és a Fehér Házi Konferencia

Mi közül lehet a szakkönyvtáraknak a WHCLIS-hez? Hiszen a kormányzat érdekeltsége főként a közművelődési, esetleg az iskolai és a felsőoktatási könyvtárakra terjedhet ki.

Kölcsönös összefüggések

A különféle szervezetekben működő szakkönyvtáraknak két közös vonásuk van: egy bizonyos szakterületre összpontosítanak, és anyaszervezetük igényeihez szabják szolgáltatásaikat. A többi könyvtártípus különbözhet tőlük e két tekintetben, de mindannyian közösek az információ gyűjtésében, megszervezésében és használatra bocsátásában. E feladat eredményesebben végezhető el, ha előmozdítjuk kooperációjukat (pl. közös bibliográfiai leírások, könyvtárközi kölcsönzés, több könyvtártípusra kiterjedő hálózatok, elektronikus hálózatok, különféle szakmai egyesületek közös fellépése).

A több könyvtártípust magukban foglaló hálózatok kormányzati támogatása bizonyára a szakkönyvtárak számára is előnyökkel jár. Nehézségek természetesen adódhatnak abból fakadóan, hogy a vállalati szakkönyvtár a cég bizalmas információit is kezeli, vagy hogy a ráfordításokat miképpen számolják el; ezek a problémák azonban némi ötletességgel megoldhatók.

A közvélemény befolyásolása

A WHCLIS lehetőséget kínál a könyvtárosoknak arra, hogy a nagyközönségnek elmondhassák: kik is ők, s mit is csinálnak. Meg lehet győzni a szavazópolgárokat és a vállalati és kormányzati döntéshozókat. Minél többet tudnak a könyvtárakról, annál nagyobb lesz a magán- és a nyilvános szektortól nyert támogatás. A konferencia résztvevőinek csak a negyede lesz könyvtáros és információs szakember: jó alkalom nyílik tehát, hogy meggyőzhessék ügyükről a használókat és fenntartókat képviselő háromnegyedét.

A konferencián megkezdett felvilágosító és közönségkapcsolati munkát a továbbiakban is folytatni kell.

Kormányzati támogatás

A kormány financiálisan és egyéb módokon is támogatja a szakkönyvtárakat. Sok szakkönyvtárat maga a kormány tart fent. Az elektronikus hálózatoknak nyújtott kormánysegítség minden könyvtárat

érint. (Az Országos Kutatási és Oktatási Hálózat olyan jelentőségű lesz az elektronikus információban, mint a II. világháború után létrehozott autópálya-hálózat a közlekedésben.) Egyes könyvtári programok (pl. több könyvtártípusra kiterjedő hálózatok) szövetségi támogatásának előnyeit közvetve a magánszektor szakkönyvtárai is élvezhetik.

A szakkönyvtárak nagyon is rá vannak szorulva a kormányzati információra számos szakterületen (műszaki, tudományos, demográfiai, gazdasági, pénzügyi, jogi, történelmi és kulturális információk). A szakmát érzékenyen érintette az információáramlást gátló két korlátozás: 1. egyes kiadványok megjelenését átadták a magánszektornak (itt pedig inkább a piaci megfontolások érvényesülnek, semmint a közönség részéről való hozzáférhetőség követelménye); 2. a nemzetbiztonsági szempont túlzott érvényesítése.

A szakkönyvtárak érdekelték a konferenciának az írni-olvasni tudást célzó témájában is: a munkavállalók jó részének nincs kellő jártassága e téren, s a vállalatok érdeke is, hogy alkalmazottaik képesek legyenek megfelelni a termelés mai követelményeinek.

További fontos kérdések

Az új könyvtári és információs technológia alkalmazásához nem elég, hogy rendelkezésre állnak az eszközök és az eljárások. Konceptióra, vezetői kvalitásokra, gondos tervezésre és anyagi eszközökre van szükség az előrelépéshez.

Meg kell akadályozni, hogy a lakosság információban gazdagokra és szegényekre oszadjon. Ha az információs technológiával csak az elit élhet, ez súlyosan árt a termelésnek, az írni-olvasni tudásnak és a demokráciának.

Nagyobb figyelmet kell fordítani a könyvtári dokumentumok megőrzésére, konzerválására (savtalanítás, mikrofilmezés, savmentes papír használata stb.).

A szakkönyvtárak szempontjából is fontos kérdés, hogy a társadalom etnikai és kulturális sokszínűsége megfelelőképpen tükröződjék a könyvtári gyakorlatban.

Végül meg kell vitatni a személyzetet érintő problémákat is: vonzó és a pályán tartó fizetések, az utánpótlás biztosítása, a változó követelményekhez igazodó képzés.

/SEIDMAN, R. K.: *Special libraries and the White House Conference*. = *Special Libraries*, 1991. Spring. p. 95–98./

Az írni-olvasni tudás új koncepciója

A szakkönyvtárosok ugyan részét képezik a szakmának, de feladataik és tevékenységeik annyira sajátosak, hogy gyakran merülnek fel nézeteltérések köztük és a szakma más képviselői között. Így van ez

az írni-olvasni tudás előmozdítása ügyében is. A szakkönyvtáros, szorosan kötődve saját szervezete céljaihoz, nem engedheti meg magának, hogy részt vegyen ilyen programokban, hacsak ez az oktatótevékenység nem része a szervezet egészének, s ebből következően szakkönyvtárának is.

Debra Wilcox Johnson 1988-ban áttekintette, hogy – főként a közművelődési – könyvtárak mi módon vesznek részt az analfabetizmus elleni harcban. Vizsgálatában nem tért ki a szakkönyvtárakra, hiszen a 60-as évektől számítható mozgalomhoz nekik nem sok közük volt. Ennek fő oka az, hogy a szakkönyvtáros elsősorban anyaintézményének alkalmazottja, s csak másodsorban könyvtáros; ha egy szakkönyvtárostól a használó valamit kérdez, arra választ kell kapnia. Erre kell fordítania minden energiáját. A szakkönyvtárosnak nem oktató, hanem kiszolgáló szerepe van.

Másképpen áll a dolog, ha a felnőttekhez szóló írás-olvasási programokról van szó, s különösen, ha ezeket a programokat a munkahelyeken szervezik meg. A következő évtizedben már nem egyszerűen írni-olvasni-számolni kell tudnia a munkavállalónak, hanem elvárják a munkástól, hogy képes legyen alkalmazkodni a változásokhoz, befogadni új eszméket, és megosztani gondolatait másokkal. Ez a tartalma az írni-olvasni tudás új koncepciójának.

1995 után az új munkahelyek 90%-a a szolgáltatásokban nyílik, s többségük középiskolát meghaladó képzettséget igényel. A tanulás és a továbbképzés a munkavállaló mindennapi dolga lesz, s amelyik munkáltató ezt nem ismeri fel, önmagát veszélyezteti. A felkészültséget érintő követelmények gyorsan változnak; sok munkavállaló élete során öt-hat ízben is munkahelyet, munkakört fog változtatni. Az igazi problémát nem a munkaerő, hanem a képzettség hiánya fogja jelenteni.

Nyilvánvalóan szükség van a felnőttek analfabetizmusának felszámolására, s meg kell tanítani az embereket arra, miképpen felelhetnek meg az egyre bonyolultabbá váló munkakörnyezetnek. A munkavállalók esetében a funkcionális írni-olvasni tudás önmagában nem vezet el a foglalkozás gyakorlásához elegendő írni-olvasni tudáshoz; szükség van a kommunikációs, a problémaelemző és -megoldó, valamint a kooperációs készségekre is. Ezek együtt teszik ki az új értelemben vett munkahelyi írni-olvasni tudást.

Új munkahelyek leginkább a magasabb szakképzettséget igénylő területeken nyílnak. Az iskola minden dicséretes erőfeszítése sem képes 2000-re jelentősen megváltoztatni a munkaerő felkészültségét. Ezért a gazdasági életnek kell magára vállalnia, hogy megjavítsa munkavállalóinak írni-olvasni tudását. Ez meg is történt, mert a vállalatok tudomásul vették: ha ők nem tesznek valamit, alig fog történni bármi is. Az egyenlet egyszerű: árt az országnak az analfabetizmus, ami pedig árt az országnak, az árt a gazdasági életnek is. A felnőttek analfabetizmusa veszélyezteti az ország versenyképességét.

1984-ben megalapították a Tényleges Írni-Olvasni Tudás Gazdasági Tanácsát (*Business Council for Effective Literacy = BCEL*), amely számos kezdeményezéssel és konkrét segítséggel ösztönözte a különböző nagyságú vállalatokat dolgozók alfabetizációs programjainak megszervezésére.

A hagyományos programokkal szemben azok bizonyultak sikeresebbnek, amelyek messzemenően igazodtak a dolgozók szükségleteihez. Az új technológia, amely a dolgozók egyik fő problémája, az oktatásban alkalmazva a megoldást jelenti.

Az alapvető írni-olvasni tudás önmagában nem garantálja a sikeres munkát, ugyanis az írás és olvasás nem azonos a kritikus gondolkodással. Némelyek azt hiszik, hogy a kritikus gondolkodás végső soron aláássa a létező rendet, míg a felvilágosult vállalatok saját érdekükben elismerik fontosságát; ezt az ellentmondást taktikai kompromisszumokkal kell feloldani.

A fentiekből következően a szakkönyvtáros szerepét az analfabetizmus elleni harcban az határozza meg, hogy anyaintézménye milyen politikát követ: indít-e a szervezeten belül ilyen programot vagy sem. Ha igen, könnyen dönthet úgy, hogy a könyvtára vagy információs központjára bizza az erőfeszítések koordinálását.

A helyzet azonban még nem egyértelmű: az alapvető írni-olvasni tudás oktatása a legtöbb szakkönyvtáros véleménye szerint nem része a szakkönyvtár feladatrendszerének, szemben az írni-olvasni tudás új, tágabb értelmezésével. De még ez utóbbi körébe tartozó programok esetében is tisztázandó a szakkönyvtáros szerepe, hiszen a vállalatban belül más részlegek felelősségebe is tartozhat a képzés, vagy külső szervezetet bízhatnak meg vele. A szakkönyvtár nem "nyelheti le" egyszerűen az ilyen irányú programokat, hacsak nem képezik ezek anyaintézménye feladatrendszerének integráns részét, vagy nem bízták őket a szakkönyvtárra vagy információs központra. Akárhogy is áll a dolog, a szakkönyvtár vezetőjének kell mérlegelnie, elvállalhatja-e részlege a felelősséget az alfabetizálásért.

Ha a szakkönyvtár vagy információs központ részt vesz az alfabetizálási munkában, első lépésként számba veheti azokat az információs forrásokat, eszközöket, szervezeteket, amelyek felhasználhatók a belső programok megszervezésében. A második lépést a megfelelő anyagok, segédletek beszerzése jelentheti. E lépések újabb igények felmerüléséhez vezethetnek, s előbb-utóbb a szakkönyvtár vezetője azt veszi észre, hogy szorosan együttműködik a humánpolitikai vagy oktatási részleg munkatársaival, különösen ha az alfabetizáció új koncepcióját követi a vállalata.

/ST. CLAIR, G.: The "new" literacy: do special librarians have a role? = *Special Libraries*, 1991. Spring. p. 99–105./

A könyvtárak és a termelékenység

Az USA iparában az utóbbi évtizedekben egyre inkább meghatározóvá váltak a szolgáltatások és az információ. Ez idő alatt azonban a termelékenység nem nőtt a kívánatos mértékben. A nemzetközi verseny erősödése és az egyre nagyobb műszaki követelményeket támasztó munkahelyeknek megfelelni képtelen munkaerő ugyancsak éreztette hatását. Korábban az erős fizikumra, ma a tudásra és a változtatásokkal való lépéstartás képességére esik a hangsúly.

A könyvtárak a vállalatok termelékenységéért

Manapság a vállalatoknak stratégiai erőforrásként kell használniuk az információt. Mivel minden vállalat nem képes a számára szükséges információkat beszerezni és kezelni, ezért a könyvtárak a gazdasági fejlődés aktív és alkotó résztvevőivé váltak.

A könyvtárak kapcsolatot teremtenek a vállalatok és az információs szolgáltatások előállítói között, segítik az információs szakembereket az információ megtalálásában, kiértékelésében és szintetizálásában, összeköttetést jelentenek az állami, az országos és a nemzetközi hálózatokhoz, költséghatékony szolgáltatásokat nyújtanak (különösen kis cégek számára), interfészt kínálnak a vállalatok és a szakértő konzulensek között, ismerik az információs technológiát, segítenek a gazdasági problémák megoldásában, tájékoztatást nyújtanak a versenytársakról.

Összefüggés van a termelékenység és a gazdasági növekedés között. Az információ és a termelékenység közötti összefüggést nehezebb megállapítani, de több, újabb vizsgálat eredményes kísérletet tett már erre. A folyamatban lévő kutatások feltárják az információhasználat, a használók munkateljesítménye, a vállalati haszon és az ország produktivitása közötti pozitív összefüggést.

Az információs szakemberek igénybevétele időt és pénzt takarít meg. (Pl. egy 11 dollár értékű keresés az adatbázisban egy vállalatnak 200 laboratóriumi munkaórát takarított meg. Egy másik vállalat 500 000 dollárt költött fejlesztésre, amit megtakaríthatott volna egy 300 dolláros szabadalmi kutatással.)

A szakkönyvtárak már a múlt század óta fontos szerepet játszottak abban, hogy az amerikai gazdaság termelékenyebb legyen. A szakkönyvtárak története szorosan nyomon követi az ipari fejlődést.

A századfordulón a nagy közművelődési könyvtárak műszaki és gazdasági részlegeket fejlesztettek ki nemcsak a nagyközönség, hanem a kereskedelmi és ipari szektor kiszolgálására is. (Az elsőt 1895-ben nyitották meg Pittsburghben.)

A könyvtárak a munkavállaló "termelékenységéért"

A termelékeny vállalatnak termelőképessé alkalmazzottakra van szüksége. A termelési eredmény nemcsak a termékek számával mérhető, hanem a mun-

kavállaló azon képességével is, meg tudja-e szerezni azokat az ismereteket, amelyeket új munkaköre szükségessé tesz, tudja-e alkalmazni az új technológiát.

Az Egyesült Államok gazdasága és kormánya milliárdokat költ a továbbképzésre, de mégis számos polgára munkanélküli, mert felkészültsége nem felel meg a mai munkahelyek követelményeinek.

A könyvtárak eddig még nem töltötték be olyan lényeges szerepet a polgárok termelőképességének növelésében, mint amilyent pedig betölthettek volna. Sok közművelődési könyvtár aktív segítséget nyújtott az elhelyezkedéshez, de ezen a területen többet is tehetnének: felkészültséget megállapító központok berendezése, segítség a tanuláshoz, személyre szabott információs csomagok, helyet adni hagyományos tanostályoknak, berendezések rendelkezésre bocsátása levelező tanulmányokat folytatóknak, információ bizonyos munkakörökre felkészítő tanfolyamokról, tájékoztatás lehetséges munkaadókról, tanácsadás alternatív oktatási formákról, kapcsolat a munkahely-adatbankokhoz.

Mit tegyünk?

A könyvtárak továbbra is lényeges szerepet játszanak az ipari információellátásban. Sok új vállalati könyvtárat alapítanak, a közművelődési könyvtárak speciális szolgáltatásokat kínálnak az iparnak, s újabban egyre több felsőoktatási könyvtár kapcsolódik ebbe a munkába. Ezt a szerepet azonban még hangsúlyosabbá lehet tenni. A jövőben arra lesz szükség, hogy a polgárok, az információs szakemberek, a gazdasági élet, a kormányzat együttműködjenek olyan programok kifejlesztésében, felkínálásában és fenntartásában, amelyekre egy termelékenyebb gazdaságnak szüksége van. Ennek érdekében el kell ismerni a könyvtárak mai és potenciális szerepét a gazdasági fejlődésben, a megfelelően kiképzett információs szakember jelentőségét és értékét, az információ tényleges hasznát hozó jellegét, az információ fontosságát a döntéshozatalban. A gazdaságnak, a különféle típusú könyvtáraknak és az oktatási intézményeknek pedig egymással együttműködve kell meghatározniuk a termelőképessé alkalmazzottak számára szükséges elméleti és gyakorlati ismereteket.

/MOBLEY, E. R.: Libraries and productivity: a report to the Indiana Governor's Conference on Libraries and Information Services, 1990. = Special Libraries, 1991. Spring. p. 106–108./

Kétszáz év demokrácia

Az amerikai alkotmány tíz kiegészítését (Bill of Rights) 200 éve fogadták el, garantálva ezzel a mai szabadságjogokat. Illő tehát, hogy a WHCLIS egyik fő témája a demokrácia legyen.

Demokrácia és információ

A demokrácia egyik aspektusa a kormányzati információhoz való szabad hozzáférés. A könyvtári/információs szakmának kiemelt problémája, miként lehet ezt az információt a nagyközönséghez eljuttatni.

Az információ – ma jobban, mint valaha – egy demokratikus társadalom döntő erőforrása: a választók információk alapján döntenek, s a választott és kinevezett tisztségviselők információk alapján hozzák meg az előbbieket érintő döntéseiket.

A könyvtárosok eddig is tisztában voltak az információ értékével; most azonban az oktatás, a gazdasági élet és a kormány vezetői is kezdik felismerni.

A kormányzati döntések meghozatala nem a választott és kinevezett tisztségviselők monopóliuma: egy demokratikus társadalom az informált közösség részvételén alapszik.

Bármennyire is fontos, hogy a polgárok könnyen hozzáférhessenek a kormány tevékenységét illető információkhoz, az amerikaiak ezt túlságosan is adottnak vették. Az utolsó évtizedben azonban a kormány túl sok információt nyilvánított bizalmassá, s megpróbált egy sor szövetségi hivatalt privatizálni, olyanokat, amelyek egyben az információ gazdag forrásai.

Az időben és költséghatékonyan kapott információ döntő jelentőségű az amerikai gazdasági élet versenyképessége szempontjából; egyre több akadály nehezíti azonban a hozzáférést az adópénzekből előállított jelentésekhez, tanulmányokhoz és statisztikákhoz.

A 80-as évek trendjei

Közművelődési és szakkönyvtárak sokasága szorul rá a kormányzati információra, s ugyanakkor a növekvő térítési díjak és a kormánypublikációk megszüntetése gátolják a hozzáférést.

A köznek szóló információk visszafogásával eltűnik a demokrácia alapja. Az információs társadalomban pedig kialakul az információkban gazdagok és szegények két tábor.

A 80-as évek kormányzata sok olyan programot kezdeményezett, amelynek eredménye az volt, hogy kevesebb kormányinformáció vált hozzáférhetővé. 1982 óta minden negyedik kormányzati kiadványt megszüntették. Ez nem igazolható, mert sérti az alapvető jogokat, bármennyire szűkült is a költségvetés.

Az információs szakemberek, hát még az egyszerű állampolgárok számára sokszor nem könnyű megtalálni az információt, még ha hozzáférhető is. Nem eléggé integrált az információs politika, gyakran szét-

válik egymástól az információs technológia alkalmazása, az információk gyűjtése, használata és szét-sugárzása. Sokan egyszerűen nem tudnak arról, mennyi, számukra értékes kormányzati információ van, s még kevésbé arról, hogyan férhetnének hozzá.

Az információs szakember szerepe

A ma információs szakembere hamar felveszi az ombudsman szerepét az információt kereső és az információs források között. Viszont aggodalommal tölti el, hogy a szövetségi kormány az utóbbi évtizedben a magánszektorra kívánta hárítani az általa létrehozott információ terjesztését. A könyvtári és információs szakma azon van, hogy ne piaci feltételek alakuljanak ki a kormányzati, a nyilvános szektor információihoz való hozzáférés terén.

A WHCLIS kiváló alkalom arra, hogy a szakma rádöbbenjen a polgárokat: a kormányzati információ értékes nemzeti erőforrás, amelyet meg kell védeni. Rá kell mutatni arra, hogy mennyiben korlátozták az ingyenes és/vagy szabad hozzáférést, s végső soron ez milyen hátrányokat jelent az állampolgárok számára, noha ez az információ az ő adójukból jön létre.

A kongresszus tagjait és a polgárokat egyaránt emlékeztetni kell arra, hogy minden kongresszusi körzetben legalább egy letéti könyvtár létezik, s országosan 1400 könyvtár biztosítja, hogy a nagyközönség legalább egy, akadályok nélküli úton juthasson hozzá a kormányzati információkhoz. Ez a biztonsági háló azonban veszélyben forog, ha azért az információért, amit eddig ingyen lehetett megkapni, a jövőben fizetni kellene.

Következtetés

Az USA kormányának sok problémával kell küzdenie: a költségvetés hiányának csökkentése, az állambiztonság érdekei, a műszaki fejlődéssel való lépéstartás, a tisztességtelen verseny elkerülése a magánszektorral; mégis egyensúlyt kell teremtenie ezek között a mindig jelen lévő, akadályozó tényezők és az USA állampolgárainak a között az elidegeníthetetlen joga között, hogy tudhassanak arról, mit tesz a kormányuk.

/MORTON, S. I.: *The bicentennial of democracy: a WHCLIS theme.* = *Special Libraries*, 1991. Spring. p. 109–112./

(Papp István)

Kompakt adatlemezeink gondozása

A CD-ROM lemezek sokkal érzékenyebbek akár a gyártási hibákra, akár az utólagos sérülésekre, mint a kompakt hanglemezek. Olyan kis hibák, amelyeket a hanglemezeiről az emberi fül meg sem hall, az adatle-

mezen már komoly zavart okozhatnak. Különösen súlyos lehet a probléma akkor, ha maga a kereső-szoftver is a kompaktlemezen található.